

შურა გვახარია

უნივერსიტეტის მესამე სართულზე აღმოსავლეთმცოდნეობის მომცრო კაბინეტს და ვიწრო დერეფანს, იმ არემარეს, რომელიც იმხანად კიდევ ინახავდა უნივერსიტეტის უკეთესი წლების ჰაერს, – დღეს იმ კონფიგურაციის ნასახიც არ არის, თუმც რაღაც სახით უნდა ინარჩუნებდეს არსებობას, – ემახსოვრებათ შავთმიანი, შავუღვაშა, შავთვალეზა, მომადლო, ოდნავ წახრილი, მისი ასაკისთვის უჩვეულოდ მძიმედ მოსიარულე, მუდამ მზადყოფი ახალბედა სტუდენტის სამეგობროდ, მუდამ დადარაჯებული საშველად, მეგზურობის გასაწევად, გასამხნეებლად, ინტერესების გასაღვიძებლად... – შურა გვახარია, შურა – ლაბორანტი, შურა – პირველგაცნობილი (იყო გაცნობის წელიც, დღეც, და საათიც და ადგილიც, მაგრამ სადღაც უკვე ატოპია-აქრონიაშია ჩაძირული), შურა – საიმედო მეგობარი, წლების შემდგომ ბატონი ალექსანდრე – სწავლული, სახელოვანი ირანისტი, უბადლო ერუდიტი არა მხოლოდ არჩეულ სფეროში მეცნიერებისა, თავის მოწაფეთა და უმცროს კოლეგათა სული და გული, სამეცნიერო-ინფორმაციული თუ ყოფითი გაჭირვების ტალ-კვესი...

საბჭოთა რეჟიმის მსხვერპლი გაბოროტებული არასოდეს უნახავთ არც, თუნდაც, მოამაყე ამ მსხვერპლადყოფნით, რითაც გამოარჩია განგებამ. ნამდვილად, ის მზრუნველობა და გულითადობა, და სიყვარული, რომლითაც თუ ოდესმე (ასეც იყო) გარემოუცავთ ობლობაში, მისი ხელით ერთი-ათად უბრუნდებოდა სხვებს. სხვათა გასაჭირისთვის მოწუწუნე, თავისთვის არასოდეს.

იყო უშურველი მრჩეველი, სხვათათვის საკუთარი დროის “მფლანგველი”, დაუღალავი მძებნელი და მომპოვებელი ლიტერატურისა, რომ დღის ბოლოს ყველაფერს მის ჩანთაში მოეყარა თავი. მძიმე ჩანთა,

წლებთან ერთად უფრო და უფრო რომ მიიმდებოდა, განუყრელად მასთან ერთად რომ მიმოდიოდა მისი ქალაქის ერთი კუთხიდან მეორემდე, დილიდან გვიან საღამომდე, დღიური მოსავლით – ნაყიდ-ნათხოვარი წიგნებითურთ, ამ ნივთთა გარდა ბევრს სიყვარულს, გულისხმიერებას, ყურადღებას იტევდა. აქ იყო მოქცეული სწავლული ადამიანის მუდამ ცოცხალი გაუმქრალი მრავალფერი ინტერესები: ახალგაზოგადი და ძველი ჟურნალები, იმ დღეს მეგობრის, ამხანაგის, კოლეგის თუ უცნობის ნაჩუქარი თუ სხვისთვის მოძიებული წიგნები, სხვადასხვა რარიტეტები – ეს ყველაფერი ჩანთიდან გადაინაცვლებდა და კომპიურად აღიმართებოდა სასთუმალთან, მაგიდაზე, ტახტზე, იატაკზე საკუთარი დროის მოლოდინში – ეს დრო კი მხოლოდ ნაშუაღამევს თუ დგებოდა. სვლა ამავე ჩანთით უნივერსიტეტიდან ინსტიტუტამდე, ერთი მეგობრის ბინიდან სხვა მეგობრის ბინამდე. “ერთი წუთით შემოვლა” საათობით გახანგრძლივებული; საუბარი განვლილ დღეზე, არსებითთან ერთად დღის კურიოზებზე და უცნაურ დამთხვევებზე და იშვიათ სისულელეებზე, რომელთაც თითქმის ყოველ დღე უნდა წაწყდომოდა. მას ყველგან ხედავდნენ – სამეცნიერო სხდომებზე თუ სამგლოვიარო თავყრილობაზე, გამოფენებზე თუ რედაქციებში, უნივერსიტეტის კორპუსებში, დერეფნებსა თუ ეზოში, კიბეებზე ამაველ-ჩამომავალს, დინჯი გამალებით მოარულს თუ შემხვედრებთან საუბარში გართულს, ახლადმიკვლევულ ან მისთვის ახლად აღმოჩენილ ლიტერატურულ ფაქტებზე, რომელთა გაზიარება სხვათათვის მისი არსებითი მოთხოვნილება იყო...

იშვიათად შეხვდებოდით ადამიანს, ვისშიც ასე ჰარმონიულად იქნებოდა შეთავსებული კოლეგიალობა ინდივიდუალურ სამეცნიერო ინტერესებთან, საკუთარი და სხვისი ისე შერწყმული, რომ ხანდახან ზღვარიც იშლებოდა. იშვიათი იყო ერთგულება რომელსაც იგი, როგორც შურა და როგორც აღექსანდრე, იჩენდა თავის ჯერ მასწავლებელთა, მერე თავის მოწაფეთა, ბოლოს ახალგაზრდა კოლეგათა მიმართ; ცოცხლად განიცდიდა მემკვიდრეობითობას, ცდილობდა შეენარჩუნებინა ხაზი, რომელსაც თავისი თანამედროვეობიდან სათავემდე, არჩეული

დისციპლინის გენეზისურ ხანამდე, სანქტ-პეტერბურგამდე, მის საოცნებო ქალაქამდე აჰყავდა. სწავლულთა თაობებს ერთ განუყოფელ ოჯახად განიცდიდა – მამებად (თავად უმამოდ გაზრდილს) და ძმებად (თავად უძმოს) ესახებოდნენ. – ვ. როზენი, ვ. ბარტოლდი, ნ. მარი, ი. აბულაძე, ი. ორბელი, ა. ბოლდირევი და, ბოლოს, კიდევ ერთი იური – ბორშჩევსკი, მისი თანატოლი (“ეჰ, იურა, იურა, როგორ დაიღუპე თავი”).

უცნაური, რაღაც ნადვლიანი იყო მისი თითქოს მისტიური მეგობრობა იური მართან, თითქოს თავის დაღუპულ უფროს ძმასთან, რომელსაც სიცოცხლეში არ მოსწრებია, მაგრამ იმდენად გათავისებული ჰქონდა თავისი კოლეგის სამეცნიერო ცხოვრება და, უბრალოდ, ყოფითი ინტერესებიც კი, რომ ღვიძლი ნათესაური სიახლოვის სრული შთაბეჭდილება იქმნებოდა. ის განიცდიდა არა მხოლოდ მის პიროვნებას, არამედ ახლოს გრძნობდა მის დასნეულებულ სხეულსაც. თითქოს შესწრებოდეს მის აღსასრულს სასთუმალთან, ნადველი მისი დაღუპვის გამო მას არ განელებია.

“ვარკველავი ჩაქრა, მაგრამ მისი შუქი კიდევ ანათებს წყვილიადის მიღმა...”

დაწერა მასზე. ნამდვილად ღრმა განცდით, სიხარულიანი ნადველით თუ ნადვლიანი სიხარულით წარმოითქვა და დაიწერა ეს სიტყვები. Печаль моя светла, მისი სათაყვანებელი პოეზიის სიტყვებიც შეეძლო გაემეორებინა.

ახსენებდა კონსტანტინე ჩაიკინს, იურის მეგობარს და კოლეგას, მათ ურთიერთობას. საათობით შეეძლო მათზე, ამ ორის თანამშრომლობაზე საუბარი, დანანებით იგონებდა მას, როგორც სინანულით გაიხსენებენ ერთხელ, ეფემერულად გაცნობილს, მერე აღარსად შეხვედრილ ადამიანს, და ესეც მისი სინანული იყო. მათ წინაშე მოვალეობის გრძნობით აღესიღმა, იურის ქვრივთან, სოფიო მართან ერთად იღვაწა, რათა დღის სინათლე ეხილა უდროოდ გარდაცვლილთა – მიმოწერას, რომელიც, ბუნებრივია, არც იყო გამიზნული გამოსაქვეყნებლად. მას უცნაური მორიდებული სიამაყით ეამაყებოდა (რაც ნაჩუქარ ეგზემპლარზე წარწერამ გამოხატა: “ზ-ს – დასაფასებლად!”) ეს როტაპრინტული

ღარიბული გამოცემა “Хакани Незами Руставели II” , რომელიც 1935 წელს ლენინგრადში დაბეჭდილი ამავე სახელწოდების წიგნის მეორე ტომად ჩათვალა. ხოლო ის, რაც მეორე ტომად იყო განზრახული, უგზოუკვლოდ დაკარგულიყო ავტორთა გარდაცვალებისა და 1937 წლის დარბევების შემდეგ.

ამ ორი ენთუზიასტის (ამ სიტყვის ამოსავალი – რაიმეთი თავდავიწყებული აღვსების – მნიშვნელობით) მიმოწერა უფრო მეტს აძლევდა გამომცემელს, უფრო არსებითად და ღრმად ახედებდა საგანში, ვიდრე აკადემიურ მონოგრაფიებს – ხშირად აბსტრაქტირებული, ამქვეყნისგან გარიდებულ-განყენებული ცოდნის საკუჭნაოებს შეეძლოთ მიეცათ მისთვის. დაწერა კიდევ, რომ ამ არქივზე მუშაობის წლები მისთვის მეორე უნივერსიტეტის წლები იყო. ამ მიმოწერაში, რომელიც წარმავალი უამთადენის ერთ მონაკვეთში, შვიდიოდე წლის მანძილზე, გრძელდებოდა ერთ-ერთის სიცოცხლის შეწყვეტამდე (იური მარი 1935, კ. ჩაიკინი 1939), იბადებოდა აზრი, რომელიც მიუხედავად იმისა, ჰქონდა თუ არა მას დასრულებული სახე, თავისი გაურკვევლობითაც ფასდაუდებელ ღირებულებს იძენდა მათი გვიანი კოლეგის და ძმის თვალში. კაცს მოეჩვენებოდა, რომ იგი ამ მიმოწერის უხილავი მესამე პირი იყო.

მთლიანი ადამიანი არ ანაწილებს ცხოვრებას ამისთვის და იმისთვის. მისთვის არ არსებობს ეს ჩემთვის და ის სხვისთვის, მეცნიერებისთვის და კიდევ სხვა სულიერი ინტერესებისთვის, რომელთაც, შესაძლოა, პროფესიასთან შორეული ძაფებიც არ აკავშირებდეს. მაგრამ არის ერთიანი მოწოდება და პიროვნული სიმდიდრე, სისავსე. რა უნდა ყოფილიყო საერთო ხაკანისა თუ ფირდოუსის სულსა და გოროხოვაიაზე რასკოლნიკოვის დაწვევლილ მარშრუტს შორის? სად ხორასანი და სად პეტერბურგის უმზეო ეზოები სული? “ვისრამიანით” შეპყრობილობა და იოსიფ ბროდსკის პოეზიით გატაცება? მაინც ისინი ჰარმონიულად თანაარსებობენ, ეპოქები, სულები ხელს უწვდიან ერთმანეთს. ეს ერთ ადამიანში ხდება, ხდებოდა.

როცა ყოველდღიურად ჩვენს ე.წ. საზოგადოებაში გაწყდებით პროფესიულ შეზღუდულობას და ცალმხრივობას, პიროვნული ფარგლების სივიწროვეს და ზერელობას, სხვათა ინტერესებისა და ბედისადმი გულგრილობას, აგრესიულ თვითკმაყოფილებას და საკუთარი ეგოს თვითგანთქმის ფარულ თუ აშკარა მცდელობებს, და იმიჯომანიას (რისთვის, ვისთვის?), მჯერა, რომ შურა გვახარიას ტიპის ადამიანთა არსებობით პროვიდენცია იჭრება ჩვენს ცხოვრებაში, გველაპარაკება, გვანიშნებს და გვაძლევს ნიშუმს, რომლის საზრისი, ჩვენდა სავალალოდ, მხოლოდ ადამიანის სიკვდილის შემდეგ ხდება ცხადი.

ზურაბ კიკნაძე